

גליון תשעה + ערש"ק פרשת במדבר

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

נתינת הלויים על ידי מי?

מדוע צריך הקב"ה למנות את ישראל?

גדר קדושתם של ימי ההגבלה

החלפת סגנון הלבושים – אימתי?

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנץ
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי',
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תובן ענינים

◆ ◆ ◆

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת בהיי חיים יום

לבושי כבוד

החלפת לבושים למורדניים יותר לצורך שידוך?

ובמ"ש בענין נכבדות שיש מעוניינים להחליף את הלבושים למורדניים יותר - מובן שאין מקום למלאות דרישה כזו, כיון שמראה הוא על מהלך הנפש של המדוברת או משפחתה או של שניהם יחד, ואם בהתחלת ענין מתנים תנאים האמורים, מובן מה יכול לצמוח מזה בעתיד הקרוב ולאחריו, והרי הכניסה בשידוך הוא לא חיפוש מצב של מלחמה בעניני תורה ומצוותי, ובמלחמה מי שלא יהי' המנצח בפועל אי אפשר שלא יזיק לשני הצדדים, ובפרט שבכל הנ"ל נאמר ולאום מלאום, לפעמים זה קם ולפעמים זה וכו'.

אבל מוכרחני לאמר שפלא בכלל השאלה, שהרי רבו החרדים לדבר ה' באה"ק ת"ו - כן ירבו - ובודאי שיש למצוא בינותם שיהיו מעוניינים דוקא בההיפך, ז.א. אשר מסורת אבותיהם בידיהם, כי מסורה זו תורה היא.

(אנרות קודש חיי"ב עמ' קמז)

תוכם כברם

במענה על מכתבו . . בו כותב אודות התמנות ע"י הנהלת ישיבת תורת אמת [שבירושלים עיר הקודש] להיות משגיח...

הנה יהי' מהשי"ת שיצליח להחזיר במושפעי יראת שמים אמיתית היינו שיהי' "תוכם כברם", שלא רק הלבושים יהי' לבושי ירושלמי וכמבואר בדא"ח בדרוש "ובאו האובדים גו' הנדחים גו' והשתחו גו'", אלא שגם בתוכם יהי' הענין ד"ה הקדש בירושלים" וכמבואר שם.

ויהי' מתאים לכוונת מוסדי ומנהלי האמיתים, הם נשיאנו הק' צוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ומדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה שע"י ושנתם לבניך אלו התלמידים, יבוא לקיום הציווי לבניך כפשוטו, בנימ. ממש.

(אנרות קודש חיי"ב עמ' קעא)

תלבושת הנער שמונעת נסיונות

במענה על מכתבה . . בו כותבת אודות בנה שליט"א.

...ובהנוגע להתלבושת, הנה מובן שצודק בעלה הרב בטענתו כי ככל שתהי' התלבושות שלו כמו שהיתה מקדם, זה עצמו ימעט הנסיונות שעומד בהם, כיון שעל ידי התלבושת לא יפגש כלל או על כל פנים לא יפגש לעתים תכופות עם נוער בלתי רצוי.

(אנרות קודש חיי"ב עמ' שלח)

שינוי הלבושים – לאחר החלטה מוצקה

במענה על מכתבו . . בו כותב שעומד בספק אם לשנות הלבושים שלו ללבוש ארוך ומגבעת שחורה ובפרט אשר בני משפחתו מנגדים לזה.

והנה כיון שלעת עתה מסופק בעצמו בזה, הרי אין למחר להחלטה חיובית בהענין, ובהווה להוסיף בלימוד בהתמדה ושקידה בכלל וביחוד בלימוד תורת החסידות המחזקת יראת שמים ואהבת ד', וכעבור איזה זמן עוד הפעם ידין על השאלה האמורה לעיל בהתאם למצבו אז, כי שינוי הלבושים בכגון דא צריכה להעשות במצב רוח שהחלטה בזה מוצקת, בכדי לשלול האפשריות דחזרה ללבושים הקודמים מפני הבושה מהמלעיגים, והרי רואים במוחש שזהו מהנסיונות הגדולים וכמרומוז גם בסדר כל ארבעת חלקי הטור וש"ע שהתחלתם הוא, ואל יבוש מפני המלעיגים. עיין שם.

(אנרות קודש חיי"ב עמ' של)

לא לשנות כשנראה לקולא

...ובמענה לשאלתו. הנה ידוע כלל רז"ל שאין צריכים להיות אפילו ער בין הישנים ובפרט בענין שנראה לקולא, וכיון שכל השו"בים לבושים בגדים ארוכים, הרי גם עליו להתנהג כמותם.

(אנרות קודש חיי"ב עמ' צג)

מקרא אני הודש

ביאורים בפשוטו של מקרא

נתינת הלויים על ידי מי?

מדוע הוציא רש"י את התיבות "מאת בני ישראל" מפשוטן – ומפרש "מתוך בני ישראל"? / מה ההבדל בין עבודת הלויים בסיוע לכהנים, לעבודתם בזכות עצמם? / ביאור ב' סוגים בעבודת הלויים המסופרת בפרשתנו, ועפ"י ביאור ענין 'נתינת הלויים' מתוך בני ישראל" ו"מאת בני ישראל"

א. בפרשתנו באים, בזה אחר זה, שתי אמירות של הקב"ה בנוגע ללויים.

בתחילה אומר הקב"ה למשה (ג, ו-ט): "הקרב את מטה לוי והעמדת אותו לפני אהרן הכהן ושרתו אותו. ושמו את משמרתו ואת משמרת כל העדה . . ונתתה את הלויים לאהרן ולבניו נתונים נתונים המה לו מאת בני ישראל";

ולאחר מכן (ג, יב), באמירה חדשה (כלומר, לאחר שהכתוב מקדים שוב "וידבר ה' אל משה לאמר"): "ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלויים".

והנה, את התיבות "נתונים נתונים המה לו מאת בני ישראל" – שבאמירה הראשונה – פירש רש"י: "מאת בני ישראל – כמו מתוך בני ישראל, כלומר: משאר כל העדה נבדלו לכך בגזירת המקום והוא נתנם לו".

ולכאורה צריך ביאור:

לשון הפסוק "נתונים נתונים המה לו מאת בני ישראל", משמעו בפשטות, שהלויים ניתנים מאת בני ישראל, שבני ישראל "נותנים" את הלויים בתור שלוחים שלהם לעבודת המשכן (וכלשון בני אדם: "מתנה מאת פלוני") –

ומדוע איפוא נזקק רש"י להוציא את תיבת "מאת" ממשמעות פשוטה זו, ובמקום זה הסביר שהכוונה היא "מתוך בני ישראל", שהלויים נבדלו מתוך בני ישראל ? !

המפרשים כתבו (רא"ם. ועוד): "לא שישראל נותנים לו כפי המובן ממאמר 'מאת בני ישראל', שהרי לא מצינו בשום מקום שהלויים נתונים לבני ישראל עד שיהיו הם הנותנים".

כנ"ל, ולהכי נקט "דהוי [הזמן עצמו] ימי הגבלה", ולהלבוש שכ' ש"הם ימי מצות ימי הגבלה", הוא מחמת פעולת הגברא בימים אלה שנצטוו בהגבלה. ואכ"מ].

משא"כ אדה"ז דס"ל ש(מיד אחר ר"ח) הם ימי קבלת התורה, הרי כל יום ויום הוא יום שבו נפעל ענין אחר בקבלת התורה, שביום השלישי היתה קבלת התורה בענין זה שנאמר להם "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו'", וביום הרביעי היתה קבלת התורה ע"י מצות הגבלה, וביום החמישי היתה הקבלה ע"י מצות פרישה, כלומר – שבכל יום היתה "קבלה חדשה" ממש, וכן מצד משה רבינו – שבכל יום היתה התעסקות אחרת של משה "בענין קבלת התורה" (ועיי"ע בלקו"ש חל"ח ע' 4 ואילך איך כל ג' הענינים הנ"ל שהיו בימים אלו, שהם ג' ענינים בקבלת התורה, מכוונים היטב כנגד ג' ענינים דוגמתם שהיו במתן תורה מצד הקב"ה).

ומעתה יש לומר שזהו החילוק בין לשון המג"א ולשון אדה"ז, דבמג"א הדגיש "א"ל משה לקדשם לתורה", והיינו מה שמיום ב' סיון ואילך התחיל משה ל"הבין את בני" לתורה, שיתן להם הקב"ה; ואילו אדה"ז כותב "התחיל משה להתעסק עמהם בענין קבלת התורה", היינו שבימים אלו התחיל הענין דקבלת התורה.

ולכך נקט המגן אברהם רק זה שימים אלה הם ימי הגבלה, ולא פירש מה נעשה בכל יום, כי זה לחוד כבר מדגיש שימים אלה הם המשך אחד של ימי ההכנה למתן תורה [ומעתה י"ל דגם הלבוש שסתם כעין ל' המג"א ס"ל כמותו שהוא מצד הסמיכות לשבועות, אלא דמחולקים קצת הלשונות מצד ב' האופנים שיש באופן זה גופא, דלהמג"א בימים אלה מאירה ההתפשטות דיום מ"ת עצמו, והוא גדר בחפצא דהזמן

אבל לכאורה אין הדבר מובן, שהרי רש"י כותב במפורש קודם לכן (בפירושו לפסוק ח), שבעצם כל ישראל היו צריכים לעבוד במשכן והלויים באים בשליחותם (ובני ישראל אף "משלמים" להם על כך שכר על ידי המעשרות שנותנים להם); הרי שאכן הלויים באים "מאת בני ישראל", בשליחות שלהם, והדרא קושיא לדוכתא – למה לא פירש רש"י את "מאת בני ישראל" פשוטו כמשמעו?

ב. וכד דייקת, הרי הקושיא גדולה יותר:

בהמשך הדברים, על התיבות "ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל" – שבאמירה השני' – רש"י מפרש "מתוך בני ישראל" במשמעות זו: "שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי". כלומר, כאן רש"י מפרש את התיבות "מתוך בני ישראל" שהקב"ה לקח את הלויים מאת בני ישראל השוכרים ונותנים אותם ל"שירות" של הקב"ה. אם אכן מפרש כך רש"י את התיבות "מתוך בני ישראל" שבאמירה השני' – מדוע לא רצה לפרש כך את התיבות "מאת בני ישראל" שבאמירה הראשונה?!

[ואדרכה, איפכא מסתברא:

באמירה הראשונה הלשון היא "מאת בני ישראל" שלשון זו משמעותה יותר הקשר החיובי שבין בני ישראל ללויים, שהלויים ניתנים "מאתם"; ואילו באמירה השני' הלשון היא "מתוך בני ישראל", שלשון זו משמעותה יותר ההבדלה שבין הלויים ובני ישראל, שהלויים נבדלים "מתוכם"

– ורש"י פירש דוקא להיפך: על התיבות "מאת בני ישראל" פירש את ענין ההבדלה, ועל התיבות "מתוך בני ישראל" פירש את הקשר החיובי!]

ג. והביאור בזה:

הנה בתפקיד הלויים במשכן מצינו שני ענינים:

הלויים נצטוו לסייע ביד הכהנים לשמור את המשכן מכניסת זרים. וכמפורש בפרשת קורח (יח, א-ב), שבני ישראל טענו שאינם יכולים להיזהר מענין זה, ועל כך אמר הקב"ה לאהרן: "אתה ובניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש . . וגם את אחיך מטה לוי . . הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך". כלומר, שעל הכהנים – בסיוע הלויים – לעמוד ולשמור שלא יקרבו בני ישראל למשכן.

בנוסף לענין זה של שמירה שבו הלויים באו לסייע לכהנים, היתה להם עבודה חיובית בצרכי המשכן: עבודת הפירוק, המשא וההקמה ועבודת השיר, שענינים אלה היו חובת הלויים בזכות עצמם ולא בתור סיוע לכהנים (והכהנים נצטוו רק לשים אותם איש איש על עבודתו, להיות ממונים עליהם).

ד. וזהו ההבדל בין שתי האמירות:

באמירה הראשונה לשון הכתוב היא "ונתתה את הלויים לאהרן ולבניו, נתונים נתונים המה לו מאת בני ישראל". כלומר, שכאן מדובר על עבודת הלויים שבה הם מסייעים לכהנים, והיינו

עבודת שמירת המקדש. ובענין זה הלויים הרי אינם באים בתור שלוחים של בני ישראל, כי "שליחות" זו נאמרה (לא ביחס לעבודת השמירה, אלא) ביחס לעבודת המשא והשיר המוטלת על הלויים בזכות עצמם.

ולכן באמירה זו רש"י אינו יכול לפרש "מאת בני ישראל" במשמעות זו שהלויים ניתנים בתור "שלוחים" של בני ישראל – אלא רק שהם נבדלו מתוך בני ישראל לענין זה.

אמנם באמירה השני', כאשר הקב"ה מדבר על עבודת הלויים המוטלת עליהם, מתוך בחירת הקב"ה בהם עצמם – "ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל" – והקב"ה בא כאן להסביר כיצד הוא זכה בהם, הרי כאן מסביר רש"י שהלויים נלקחו בתור "שלוחים" של בני ישראל.

ה. לפי זה – שבאמירה הראשונה מדובר על עבודת השמירה, שבה הלויים מסייעים לכהנים [ולא על עבודת המשא והשיר שהיא זכות הלויים מצד עצמם ועל' מדובר באמירה השני'] – יש לתרץ קושיא נוספת [וכן הקשה בנחלת יעקב כאן]:

הנה בפרשת בהעלותך (ח, טז) נאמר על הלויים: "נתונים נתונים המה לי", ופירש רש"י את כפל הלשון "נתונים נתונים" – "נתונים למשא נתונים לשיר".

ולכאורה, הרי גם כאן יש כפל לשון "נתונים נתונים המה לו"; למה כאן לא פירש רש"י לשון זו?

אך על פי האמור יובן:

בפרשת בהעלותך שם מדובר על עבודת הלויים מתוך בחירת הקב"ה בהם עצמם – "נתונים נתונים המה לי" – ולכן מתאים לפרש את כפל הלשון "נתונים נתונים" על עבודת המשא והשיר;

אבל כאן נאמר "נתונים נתונים המה לו" – לאהרן, ומובן שהכוונה דוקא לעבודת שמירת המקדש, שבה הלויים מסייעים לכהנים. ולכן אין לפרש שהכוונה למשא ולשיר, אלא על כרחך שהכפל "נתונים נתונים" הוא לחיזוק והדגשה בלבד.

ורק שיש חילוק בין גדר ע"ש ועיו"ט לימים שלפני חג השבועות, שבכל ערב שבת וערב יו"ט ה"ז רק בנוגע ליום אחד שלפניו (מחצות היום ואילך, שא"א בו תחנון, או גם בנוגע לכללות היום שנק' "ערב שבת" ו"ערב יו"ט", עד שלדעת האבודרהם (תחלת סדר תפילות שבת) אין אומרים תחנון גם בשחרית דערב יו"ט, וגם בע"ש ה' צ"ל כן אלא שלמעשה יש טעם מיוחד שלא לנהוג כן בפועל, עיי' בדברי האבודרהם שם שהוא רק משום ש"אם היינו עושים כן לשבתות הרי חצי השנה לא היינו מתחננים"), משא"כ בחג השבועות, זמן מתן תורתנו, הרי הקדושה המושפעת ממנו היא (לא רק בערב יו"ט אלא גם) מר"ח ואילך, שאז (כמבואר בסוגיא דשבת שם) באו ישראל למדבר סיני, ויחן שם ישראל נגד ההר, מוכנים לקבלת התורה, כמבואר במדרש ויק"ר פ"ט, ט. דרך ארץ זוטא פרק השלום (ויש להעיר דגם בשבת מצינו לדינא שיש השפעה גם בג' ימים שלפני השבת, עיי' ט"ז או"ח סרמ"ח סק"ג ושו"ע אדה"ז שם סוס"ה).

(ב) בימים אלו יש בהם מצד עצמם תוכן וגדר מיוחד בפני עצמו (ולא רק כסניף והכנה ליום "מתן תורה", בתור טפל), שהם זמן הנקרא "ימי קבלת התורה", ולכן הם מובדלים ומיוחדים בפ"ע (שאינן מתעניין בהם ואין אומרים בהם תחנון). ובסגנון אחר קצת: במתן תורה יש שני ענינים – מתן תורה מצד הקב"ה, וקבלת התורה מצד ישראל. ואף שקבלת התורה היא תוצאה ממתן תורה וזמנה לאחרי הניתנה, הרי בעומק יותר יש לומר שקבלת התורה התחילה לפני מ"ת והוא ענין בפני עצמו. וזהו ענינם המיוחד של ימים אלה – ימי קבלת התורה.

עליו ענין "לקדשם". ואולי ס"ל להמג"א ש"ואתם תהיו לי גוי וגוי קדוש" פירושו שע"י האמירה נעשה כן. או ש"לקדשם" (שבמג"א) פירושו רק ל' הזמנה, כבתרגום ופרש"י בלשון "וקדשתם" שבמצות פרישה (פסוק יט, יוד. ועד"ז שם, יד. וראה מכילתא שם). אבל במקומות אחרים נתפרש לא כך, ראה פדר"א פמ"א. מו"נ ח"ג פל"ג. רמב"ן יתרו שם, יוד. ועוד; ובכל אופן להלן יתבאר דמה ששינה אדה"ז מל' המג"א אינו רק מצד דיוק ל' קדושה).

וי"ש לומר, שבשינוי זה משמיענו רבינו הזקן שיטתו בהגדרת ימים אלו, דהנה בגדר מה שנתייחדו הנך יומי מסתם ימים אפשר לחקור בכמה אופנים, ומהם:

(א) מצד הסמיכות שלהם ליום מ"ת, והיינו שזהו בדומה להגדר שנתבאר במק"א לענין קדושת ערב שבת ויו"ט שמצינו בהלכה, היינו שכל ערב שבת וערב יו"ט יש בהם מעין קדושת שבת וקדושת יו"ט עצמם בהיותם זמן שהוא הכנה לשבת ויו"ט, ולא שיש לזמן זה שם קדושה אחר בפ"ע [ובאמת באופן זה גופא י"ל בב' אופנים – אם הסיבה היא מצד הגברא, דכיון שבכדי שהאדם יוכל לשמור שבת ויו"ט כהלכתם דרושה הכנה מצדו לפני"ז ולכן נחשב יום ההכנה כטפל ושייך להשבת והיו"ט שלאחריו; או שהסיבה היא מצד החפצא דזמן שבת ויו"ט שבערב שבת וערב יו"ט יש בו מצד עצמו (מצד היותו הזמן הסמוך לו) מעין קדושת שבת ויו"ט (וממילא נעשה יום זה גם יום הכנה לגבי הגברא, שחלים עליו חיובים והנהגות מיוחדים בשייכות לשבת ויו"ט)], וה"ה בימים שמהותם היא הכנה אל מתן תורה ויש בהם סניף מקדושת יום מתן תורה עצמו;

כל יום ויום בפ"ע, "ברביעי אמר להם כו' ובחמישי אמר להם כו'".

ועוד זאת יל"ע, שהלשון משמע קצת כאילו טעם אי אמירת תחנון כו' אינו מפני עצם מצות ההגבלה ומצות פרישה דבניי אלא מפני אמירת משה (מצוות אלו) בימים אלה (ובאמת בא סגנון זה בהמשך מתאים לתחלת לשון אדמו"ר הזקן שם "התחיל משה להתעסק עמהם בענין קבלת התורה", ולהלן ית' היטב איך גם תחלת הלשון היא בשינוי מן המג"א (ובדוקא). ואע"פ שסגנון זה מקורו בשבת שם, "בתרי בשבא איקבע ירחא כו' בתלתא אמר להו ואתם תהיו לי בארבעה אמר להו מצות הגבלה בה' עבוד פרישה", הרי הש"ס שם הביא זה לענין פלוגתת ר' יוסי ורבנן לעיל מיני' "בקביעא דירחא", ולכן נתפרטו החילוקים ביניהם (איזו מצוה נאמרה באיזה יום), אבל לענין המדובר כאן שאין מתעניין ואין אומרים תחנון בימים אלו – לכאורה מספיק לומר באופן כללי שימים אלו הם "ימי הגבלה" (היינו ימים שבהם נאסרו לעלות ההרה ונצטוו לפרוש).

והנראה בכל זה, דבאמת בא רבינו לחדש דבר בהסברת טעם הדין, ובהגדרת קדושת ימים אלו. ובהקדם עוד שינוי בין לשון אדמו"ר הזקן ולשון המג"א, דבמג"א כ' "דמיד בב' סיון א"ל משה לקדשם לתורה", אבל אדה"ז כ' "התחיל משה להתעסק עמהם בענין קבלת התורה" (ובפשטות ה' צריך לומר ששינה אדה"ז רק ליתר דיוק, כי "א"ל משה לקדשם לתורה" מתאים בעיקר על יום ד' סיון כשאמר להם מצות פרישה ד"וקדשתם היום ומחר", או עכ"פ ביום ג' כשאמר להם מצות הגבלה, משא"כ בב' סיון שאמר להם רק "ואתם תהיו לי גו'" מבלי לעשות מעשה מיוחד שיחול

שבועות וכן הנהיג רבי יהודה הלוי על שם היו נכונים לשלשת ימים" (ועד"ז הוא בס' המנהגים לר"א קלוזנער), ויש לתמוה דהא כתוב זה נאמר בחיוב פרישה מאשה (כסיום הכתוב "אל תגשו אל אשה"), ולמה לא הזכיר ההגה"מ מצות הגבלה, דהרי שלשת ימי הגבלה מתחילים מג' סיון שבו אמר להם מצות הגבלה ואילו מצות פרישה אמרה רק בד' סיון (כמבואר כ"ז בסוגיא דשבת שם. ועיי' ברש"י עה"ת משפטים כד, ג, דמשמע שאמר להם מצות פרישה לפני מצות הגבלה (ובאותו יום ד' סיון) וכסדרם בהציווי למשה בכתוב, והוא לא כבגמ' שבת שם, ועיי' רש"י ותוס' בסוגיין; מיהו גם לשיטת רש"י על התורה הרי סו"ס לא נאמרה לבני' שום מצוה בג' סיון, כי גם לרש"י על התורה מצות פרישה נאמרה בד' – משפטים שם, א. וראה פרש"י יתרו שם, ט. וראה מפרשי רש"י משפטים שם, ג. ואכ"מ). ולהעיר שבהגהה במהרי"ל הל' שבועות "במהרא"ק א"א צו"צ דמר"ח מצות הגבלה". וכ"ה בס' המנהגים למהרא"ק. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 346 הערה ד"ה ימי הגבלה].

אולם עדיין יל"ע בלשון רבינו הזקן כאן, מה שראה להוסיף על המג"א ולפרט המאורעות והדיבורים דיום רביעי ויום חמישי, ולא הסתפק בלשון המג"א "דהוי ימי הגבלה" [ועיי' גם בלבוש סו"ס תצג גבי אי נפילת אפיים כו' בימים אלו, שסתם נמי "מפני שהם ימי מצות ימי הגבלה"], וצע"ק אמאי הוצרך רבינו להוסיף פירוט זה ומה השמיענו בו. ובפרט שבסימן הקודם כתב בעצמו (לענין היתר תספורת ונישואין) "יש נוהגין להסתפר ולישא בכל שלשה ימי הגבלה" ולא טרח לפרט בזה. וגם את"ל שרק רצה כאן (משום איזה טעם השייך לכאן) לפרט ענינים של ימי ההגבלה, ולא שנתכוון להוסיף משהו על המג"א בטעם הדין, עדיין צ"ע שמאריך בסיפור הדברים ומפרט מעשה

עונש ישראל החונה במחנה לוי

והלויים יחנו סביב למשכן העדות ולא יהי קצף על עדת בני ישראל
ולא יהי קצף – אם תעשו כמצותי לא יהי קצף, ואם לאו, שיכנסו זרים בעבודתם זו, יהי קצף (א, נב. רש"י)

לכאורה תמוה, הרי אם בא הכתוב לומר ב"ולא יהי קצף" שזר העובד עבודת הלוי ייענש – קשה: א. הרי כבר למדנו את זה לעיל, ש"והזר הקרב יומת" (א, נא), וא"כ מדוע חזר הכתוב על עונש זה פעמיים? ב. מדוע בא כתוב זה בהמשך למקום חניית הלויים (ומקום חניית בני ישראל בפסוק לפני זה), ולא כהמשך לענין עבודת הלויים?

ויש לומר שתירץ רש"י קושיות אלו בפירושו:

"אם תעשו כמצותי" – אם תעשו המצוות שעליהם מדובר בכתובים אלו, והיינו, שהלויים יחנו סביב למשכן וישראל מרחוק – אזי "לא יהי קצף". אך "אם לאו" – שלא תשמרו "מצותי" אלו, אזי "יכנסו זרים בעבודתם זו" – והיינו, שעלולים "זרים" ליכנס למקום חניית הלויים ו"יהי קצף".

והיינו, שלא בא כתוב זה לבאר עונש הזר העובד עבודת הלוי, כי אם לבאר חומר האזהרה על שמירת מקום חניית הלויים ובני ישראל, כי אם "יכנסו זרים לעבודתם זו" ויחנו בני ישראל במחנה לוי אזי "יהי קצף".

ומיושבים שתי השאלות הנ"ל בפשטות, כי אין כאן חזרה על עונש הזר העובד במקדש, כ"א אזהרה לחונה במקום הלויים, שלכן בא כתוב זה כאן ולא בהמשך לעבודת הלויים. וק"ל.

אלפיים אמה עם מחנה לוי?

איש על דגלו ג' יחנו בני ישראל מער סביב לאהל מועד
מנער – מרחוק מיל כ' כאלפים אמה, שיוכלו לבוא בשבת. משה אהרן ובניו והלויים חונים בסמוך לו (ב, ב. רש"י)

לכאורה תמוה: מדוע ה' מחנה ישראל צריך להיות "אלפיים אמה" מהמשכן כדי שיוכלו לבוא בשבת, הרי בין המשכן ומחנה ישראל ה' גם מחנה לוי. וא"כ, גם אם ה' יותר מאלפיים אמה בין המשכן ומחנה ישראל היו יכולים לבוא בשבת מצד זה שמחנה לוי באמצע?

ויש לבאר שתירץ זה רש"י במה שהוסיף "משה אהרן ובניו . . חונים בסמוך לו":

מסביב להמשכן חנו הלויים רק בג' רוחות אך מצד מזרח חנו רק משה אהרן ובניו, וכמפורש בפסוקים שלאח"ז, וא"כ הרי בצד המזרח לא ה' מחנה ישראל יכול להיות רחוק יותר מאלפיים אמה מהמשכן, שהרי אהלי משה אהרן ובניו תפסו מקום קטן ביותר. ומכיון שבצד המזרח ה' השיעור חייב להיות לא פחות מאלפיים אמה, לכן לא חלקו גם בצדדים האחרים, וכולם היו במרחק שוה, אלפיים אמה מן המשכן, בכל צד.

יגה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

הנודר מודפס
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יהודה לייב ב"ר
מרדכי אברהם ישעי'
ע"ה נרנר
מוכר ב"ק אדמו"ר ז"ע
נלב"ע י"ד ניסן ה'תש"פ
תנצב"ה

יהודי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

מדוע צריך הקב"ה למנות את ישראל?

האם אין הקב"ה יודע את מספר בני ישראל בלא מניין? / האם תשע מניינים במשך כל הדורות ראויים להיקרא "מונה אותם כל שעה"? / כיצד יתכן שיהודי מוסר נפשו על קידוש ה', ויחד עם זאת נותר "קל שבקלים"? – ביאור בסוד ענין המניין, ובסדר התגלות נקודת היהדות שמחמתה מוסר איש ישראל את נפשו עקה"ש

אודות תכלית מניין בני ישראל כתב רש"י (ריש פרשתנו) "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה". והיינו, שהקב"ה מונה את בני ישראל כשם שאדם מונה תדיר את הדבר החביב עליו.

ויש לתמוה, ובשניים:

א. האדם מונה את הדבר החביב, משום שנוגע לו כל פרט שבו, והוא רוצה לידע את מספרו המדויק. אך כלפי הקב"ה אי אפשר לומר דבר זה, שהרי בוודאי לא נעלם ממנו מספרם המדויק של בני ישראל. ואם כן, לאיזו תכלית ציווה למנותם על ידי משה ואהרן?

ב. במשך כל הזמנים כולם, נמנו בני ישראל תשע פעמים בלבד: שלוש פעמים במשך מעט יותר משנה – מיציאתם ממצרים עד "באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים" (כמובא ברש"י כאן), ולאחר מכן נמנו בשנת הארבעים, ומני אז נמנו פעמים בודדות בלבד, והמניין העשירי יהי' לעתיד לבוא (תנחומא תשא ט). ומכיוון שבני ישראל נמנו מספר מועט של פעמים, כיצד כתב רש"י שמחמת חיבתם "מונה אותם כל שעה"?

ויש לבאר תחילה את פנימיות עניין המניין בדרך החסידות, ואזי יתברר מה צורך יש במניין זה כלפי הקב"ה, וגם יתבארו אל נכון החילוקים שבין ג' המניינים שציווה הקב"ה למנות את ישראל מיציאתם ממצרים עד למניין שבפרשתנו.

שינוי הלשונות בין המג"א ואדמו"ר הזקן בדין ימי הגבלה

יקשה כמה דיוקים בל' אדרה"ז וכמה שהאריך בביאור מהות ימים אלו / יסיק דיש כאן ב' אופנים בהגדרת הקדושה החלה על ימים אלו – כימי סניף והכנה למתן תורה או כענין בפ"ע בפעולות שנעשו בימים אלו בשלעצמם

מתחילת ראש חודש סיון עד ח' בו דהיינו אחר אסרו חג" (ברמ"א כאן צוין המקור בחצ"ג "הגהות מיימוני הל' ברכות". ולכאורה צ"ל הגה"מ הל' תפלה (והוא שם בפ"ה סוף אות ש), וכמ"ש בדרכי משה לאור"ח סקל"א סק"ז. ובדרכי משה כאן "כ"כ בהגמ"י ה"ב").

ומקור הטעם שהזכיר רבינו הוא בביאור המג"א שכתב לבאר על מש"כ הרמ"א "מתחלת ר"ח סיון" – "דמיד בב' סיון א"ל משה לקדשם לתורה כדאי' פ"ח [לכאור' צ"ל פ"ט או (דף) פז] דשבת", וממשיך "כתב הגהות מנהגים [במנהגי מהר"א טירנא] סוף [הלכות] יום הכפורים, ג' ימים קודם שבועות אין מתענים דהוי ימי הגבלה, משמע דבשני בסיון מותר להתענות אבל נהגו העולם שלא להתענות מטעם שכתבתי לעיל".

[וצע"ק בהגה"מ שם שנקט "וכן נהגו שלא לומר תחינה בשלשה ימים שלפני

כתב רבינו הזקן בשו"ע שלו סו"ס תצד "ונוהגין במדינות אלו שלא להתענות ושלא לומר תחנון מר"ח [סיון] עד ח' בו ועד בכלל דהיינו עד אחר מוצאי יו"ט הנקרא אסרו חג לפי שמיד אחר ר"ח התחיל משה להתעסק עמהם בענין קבלת התורה שבשני בשבת ה' ר"ח [עיי' שבת פז ע"א] ובשלישי בשבת אמר להם ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו' וברביעי אמר להם מצות הגבלה השמרו לכם עלות בהר וגו' ובחמישי אמר להם מצות פרישה שיפרשו מנשותיהן היום ומחר ויהיו נכונים ליום השלישי שהוא שבת שבו נתנה התורה" [ובסידורו הביא רבינו המנהג המובא בפוסקים שלא לומר אף עד י"ב סיון, ועיי' בלקו"ש חל"ח ע' 4 הערה 31 ביאור מהות החילוק בין שולחנו לסידורו ע"פ המתבאר להלן כאן. ואכ"מ].

והנה, מקור דין זה הוא בהגהת הרמ"א כאן (וכ"כ בס"י קלא) "ואין אומרין תחנון

גדול היא הדביקות בה' שלמעלה מכל גדר מדידה ומספר.

מדוע צריכים ישראל למנין?

כתב השל"ה בנוגע לספר במדבר "זה ספר נקרא חומש הפקודים על שם המנין שנמנו ישראל, נשמע מזה שדבר המנין הזה הוא חשוב ואין לו ביטול עולמות" (חלק תשוב"ב, שלשה מחנות (שמו, א)). והיינו, שהעצם שמנה הקב"ה את ישראל הוא כדי שייחשבו כ"דבר שבמנין", שאנו בטל, תנ"ז לא יתבטלו ישראל בין אומות העולם, אף שהם "כבשה בין שבעים ואבים" (אסת"ד פ"י, יא).

ולכאורה צריך ביאור, הרי זה ש"דבר שבמנין אינו בטל" הוא מפני שהמנין מורה על חשיבות הדבר, ודבר חשוב אינו בטל. ונמצא, שאין המנין פועל שלא יתבטל הדבר, אלא הוא רק סימן להראות על חשיבות הדבר. וא"כ, מכיון שבני ישראל חשובים הם מצד עצמם, הרי הם אינם בטלים גם בלי המנין מצד חשיבותם, ומדוע היו צריכים למנין דוקא?

ויש לבאר הדבר בהקדים הידוע שעיקר מטרת ותכלית בריאת העולם הוא בכדי שיקיימו בני ישראל את המצוות בגשמיות, ועי"ז יקדשו את הדברים הגשמיים ויעלו אותם לקדושה. ובזה ממלאים מטרת ותכלית הקב"ה בבריאת עולם הזה, ש"נתאוהו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", שגם עולם תחתון זה יהי' מכון ומדור לשבתו ית'.

וע"פ זה יש לבאר מה שנמנו ישראל בפועל ובגשמיות, כי אילולי מנין זה היתה חשיבותם של ישראל נשארת ענין רוחני, ולא היתה עושה רושם בגשמיות עולם הזה. ואז, הגם שלא היו ישראל מתבטלים מצד חשיבותם כנ"ל, אך לא היתה חשיבות זו יכולה להשפיע בעולם הגשמי. וזהו מה שנמנו ישראל בפועל, שבזה ניכרה חשיבותם בגלוי גם בפעולה גשמית, דוקא עי"ז יש לחשיבותם הכח להשפיע גם על גשמיות עולם הזה, להעלותו ולזככו, ולקיים עיקר תכלית כוונת בריאת העולם, לעשות "דירה" לו ית' גם בעולם הזה הגשמי.

מנין ישראל, הלויים, והכהן גדול

במנין בני ישראל שבפרשתנו מצינו שלשה אופנים: א. מנין בני ישראל, שנמנו על ידי "נשיא כל שבט ושבט" (ל' רש"י פרישתנו א, ד). ב. מנין בני לוי, שלא נמנו בתוך בני ישראל אלא בפני עצמם, ר"על פי ה'" עם "בת קול" (פרשתנו ג, טז, וברש"י). ג. אהרן הכהן, ש"לא הי' במנין הלויים" (ל' רש"י פרישתנו ג, לט), והיינו, שלא נמנה כלל.

ויש לבאר זה בדרך החסידות:

הנהגת רוב בני ישראל היא באופן שעיקר עבודתם הוא קיום המצוות. והמצוות הרי עיקר ענינן הוא להמשיך קדושה בתוך העולם המדוד והמוגבל (כמבואר בתניא פ"ז באורך), ולכן ניתנו במספר תרי"ג דוקא. ולכן, פקידתם של בני ישראל היתה באופן של מנין בדרכי הטבע.

שבט לוי ענינו ש"הובדל . . להורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים" (ל' הרמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל) - מארי תורה. והתורה הרי היא למעלה ממדידה, כמ"ש "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים" (איוב יא, ט) - למעלה מגשמיות העולם, אבל לאידך, מזה גופא שנאמר "ארוכה מארץ מדה" מובן, שגם התורה היא בגדר "מדה" (כי על דבר שאינו בגדר "מדה" לא שייך לומר שהוא "ארוכה" מ"מדה" (תורה אור בשלח סא, א)), ונמצא שהתורה היא בגדר מספר וביחד עם זה למעלה ממספר. ולכן היתה פקידת שבט לוי שעיקר ענינו הוא תורה - "על פי ה'", דמכיון שעבודתם היא בגדר "מספר", לכן גם הם נמנו, אבל לא במנין גשמי וטבעי, כי הם למעלה ממדידת בשר ודם ("ארוכה מארץ מדה") אלא "על פי ה'".

הכהן גדול נצטווה "מן המקדש לא יצא" (אמור כא, יב), ואינו יוצא מירושלים לעולם (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ז). והיינו שענינו של כהן גדול הוא להיות בדביקות תמידית בהקב"ה, למעלה מכל מדידה והגבלה. ועל כן לא נמנה אהרן במנין, כי עבודת אהרן כהן

לקראת שבת

ט

המניין – משווה קטן וגדול

המניין, מטבעו, הוא משווה קטן וגדול. כאשר מונים דבר מה, אזי הגדול נמנה כמספר אחד, והקטן נמנה אף הוא כאחד. וכך הי' גם במנין בני ישראל, שהגדול שבגדולים והקטן שבקטנים נמנו שניהם כאותו אופן, הגדול לא נמנה יותר על אחד, והקטן לא הי' שווה במנין פחות מאחד.

מובן מכך, שהמניין אינו קשור למעלות הפרטיות של כל אחד מבני ישראל, שהרי בזה אינו דומה יהודי ליהודי, ויש באחד מעלות שאין בזולתו; אלא המנין מבטא את המעלה השווה בכל ישראל, שהיא נקודת היהדות ששווה בכל איש ישראל, מגדול שבגדולים ועד לקטן שבקטנים. נקודת היהדות היא עצם הנשמה שקשורה בהשי"ת תמיד ללא יכולת להפרד ממנו ית' (ראה תניא פ"ח ואילך).

על דרך הרגיל, אין נקודת היהדות נגלית אצל היהודי, שכן ההתקשרות העצמית של יהודי עם השי"ת הוא דבר נשגב עד מאוד, והוא מתגלה רק לעתים נדירות כבשעת מסירות נפש וכיוצא בזה, שאז ניכר איך שאינו יכול בשום אופן להיפרד ממנו ית'. אבל בדרך כלל רואים את מעלות היהודי מצד כוחות נפשו וכיוצא בזה, אך לא את עצם הנשמה.

ומשום שאין נקודת היהדות בגלוי תמיד, ציווה הקב"ה למנות את ישראל. אין תכלית המניין לדעת את מספרם של ישראל, שהרי כלפי שמיא ודאי גליא מנינם. תכלית המניין היא לגלות את נקודת היהדות שבבני ישראל, שהלא כאמור, עצם המנין מורה על המעלה השווה בכולם שהיא נקודת היהדות, וכאשר מונים את ישראל בפועל באה נקודה זו לידי גילוי. וכפי שכתב רש"י (ריש פר' שמות) שתכלית המניין היא "להודיע חיבתן", כי המדובר הוא במעלה ו"חיבה" נסתרת, היא נקודת היהדות, שיש להודיעה ולהוציאה מן ההעלם אל הגילוי.

וזהו סוד ועומק ענין המנין, לגלות את נקודת היהדות שבלב בני ישראל. ומשום גדול שגב מעלת המנין, נקרא חומש במדבר כולו על שם המנין - "חומש הפקודים" (יומא סח, ב).

יהודי אינו יכול להפרד מהשי"ת אף לא לרגע

על מעלה וחיבה זו, שהיא נקודת היהדות שמתגלית בעת המנין, כתב רש"י ש"מונה אותם כפ' שעה". ויש לבאר, אשר גילוי נקודת היהדות ביהודי, מתבטא בכך שהיהודי קשור ודבוק בהשי"ת "כפ' שעה":

כאשר מעמידים בפני יהודי נסיון של עבודה זרה רח"ל, יכול הי' לכאורה לחשוב שאין הדבר נורא כל כך, הלא "אין לך דבר שעומד בפני התשובה" (רמב"ם סוף פ"ג מהל' תשובה), ועל ידי תשובה מאהבה "נעקר עווננו מתחילתו" (רש"י יומא פו, א), ואפילו האומר "אחטא ואשוב" ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה" (משנה יומא סוף פ"ח), הנה "אם דחק ונתחזק ונתגבר על יצרו ועשה תשובה, מקבלין תשובתו" (תניא אגרת התשובה פ"א). ואם כן, הרי יכול הוא לחטוא, ואחר כך לשוב בתשובה.

ולפועל רואים אנו, שהיהודי מצד טבעו אינו מסוגל להתנתק מהשי"ת רח"ל אפילו לרגע אחד, והוא מוסר נפשו על זה בפועל ממש, ללא שום חשבונות.

וסיבת המסירת נפש של יהודי, היא מצד נקודת היהדות אשר בקרבו, שהיא קשורה עם השי"ת בקשר עצמי, ואינה מסוגלת להיפרד ממנו ית' כלל.

ומצד נקודת היהדות אין שום הפרש והבדל בין רגע אחד לזמן מרובה, וכמבואר בתניא (פכ"ה), שסיבת המסירת נפש היא "מפני אור ה' המלוּבש בנפשם . . שאינו בבחינת זמן ושעה כלל, אלא למעלה מהזמן". הנשמה הקדושה היא למעלה מהגדרות והגבלות של זמן ומקום, ומבחינתה, כאשר יהודי מתנתק מהשי"ת אפילו לרגע אחד, הרי אין זה עניין חולף, אלא דבר נצחי.

וזהו סוד מה ש"מונה אותם כל שעה" – על ידי המניין, היא גילוי בחינת נקודת היהדות, נפעל שהיהודי ירצה להיות דבוק בהשי"ת "כל שעה", ושלא יפסיק דביקות זו אפילו לא לרגע אחד ח"ו.

חדירת נקודת היהדות בכוחות הנפש

ומעתה יש לבאר את תוכן שלושת המניינים שהיו בשנה הראשונה לצאת בני ישראל ממצרים, אשר ממניין למניין נתעלו ישראל בעניין התגלות נקודת היהדות שבקרבם:

א. "כשיצאו ממצרים מנאן" –

ביציאת מצרים היו בני ישראל שקועים בזוהמת וטומאת מצרים, וחפצו "לצאת נפשם האלקית מגלות הסטרא אחרא היא טומאת מצרים, ולדבקה בו ית'", אבל לפועל, "הרע שבנפשות ישראל עדיין ה' בתקפו . . כי לא פסקה זוהמתם עד מתן תורה" (תניא פל"א).

אמנם ביציאת מצרים נתגלתה בהם נקודת היהדות, וכאמור, שהמניין הראשון ה' בעת יציאת מצרים, אך התגלות זו לא השפיעה על שכלם ורגשותיהם באופן פנימי ובר קיימא. הייתה זו התגלות האמונה הפשוטה שמחמתה יצאו ממצרים, והלכו אחרי השי"ת "במדבר בארץ לא זרועה" (ירמ' ב, ב), ויחד עם זאת, נותרו שכלם ורגשותיהם נחותים ושפלים ולא נודככו והתקדשו.

וכפי שרואים בנוגע לעניין המסירת נפש על קידוש שמו ית', שאפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם שלא לעבוד ע"ז, משום שמתגלה בהם נקודת היהדות, ומכל מקום הרי עדיין נקראים "קל שבקלים", ובאותה שעה ממש יכולים לעבור על איסורים אחרים, כי התגלות נקודת היהדות היא רק בעניין האמונה בכללותה, ואינה פועלת על כוחות הנפש שאינם קשורים לעניין האמונה עצמה.

ב. "וכשנפלו בעגל מנאן" –

המניין השני ה' לפני הקמת המשכן, לאחר חטא העגל. על הקמת המשכן נאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (תרומה כה, ח), ודרשו חז"ל ש"בתוכם" היינו בתוך כל אחד ואחד מישראל (ראה לקוטי תורה ריש פר' נשא. ראשית חכמה שער האהבה פר"ו קרוב לתחילתו. ועוד).

מניין זה, מורה על התגלות נקודת היהדות באופן פנימי יותר. על ידי מניין זה נפעל לא רק גילוי האמונה בכללות, אלא גם שהקדושה תשכון ותתלבש "בתוכם" – בכוחותיהם הפנימיים של בני ישראל, בשכלם וברגשותיהם.

אך למרות זאת, עדיין נקודת היהדות וכוחות הנפש הם שני דברים נפרדים. נקודת היהדות משפיעה על כוחות הנפש ומכוונת אותם לעבודת ה', אך כוחות הנפש מצד עצמם אינם נוטים לקדושה, אלא לענייני העולם. ההנחה שיש לעבוד את השי"ת אינה נובעת מן השכל עצמו, אלא מנקודת היהדות שהשפיעה עליו.

ג. "כשבא להשרות שכינתו עליהם" –

הגילוי שלפני הקמת המשכן, ה' עוד בטרם שבני ישראל בעצמם זיככו את כוחותיהם והחדירו את הקדושה בתוכם, וה' זה בעיקר על ידי התגלות אלוּקית מלמעלה, בבחינת "ושכנתי בתוכם".

אך בפרשתנו, כאשר כבר הקימו בני ישראל את המשכן, וכבר עמלו והתייגעו להחדיר בכוחותיהם הפנימיים את אור נקודת היהדות, אז נמנו בשלישית, והתגלתה בהם נקודת היהדות באופן עמוק ופנימי יותר.

לא זו בלבד שנקודת היהדות פעלה בכוחות הנפש והנהיגה אותם, אלא שנקודת היהדות שינתה את הכוחות הפנימיים, ומעתה שכלו של היהודי מצד עצמו מבין ומנהיג את האדם בהתאם לגדרש מצד נקודת היהדות.

במניין זה התגלתה מעלתן וחיבתן של ישראל באופן נעלה ועמוק, יותר מבשני המניינים הראשונים.